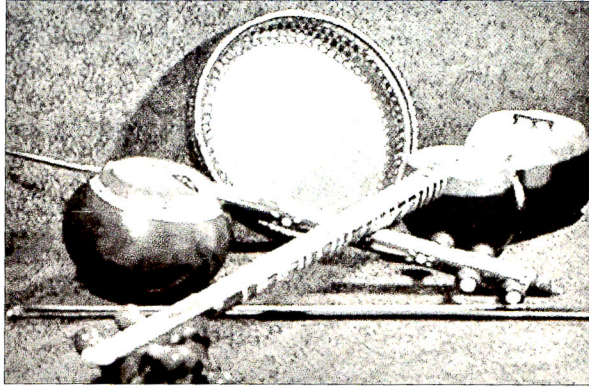

İnkişaf dövrünü yaşayan muğam sənəti

| Layihə

Qədim tarixi köklərə malik Azərbaycan xalqı həm də zəngin və özünəməxsus mədəniyyətə malikdir. Xalqımız bədii yaradıcılığını ən müxtəlif sahələrində, o cümlədən musiqi yaradıcılığında qiymətli sərəvətlər ortaya qoyub. Dünya musiqi xəzinəsinin incisi sayılan muğam bir çox xalqların, o cümlədən Azərbaycan xalqının milli-mədəni irsinin formalaşmasında və bugünkü dövrə qədər gəlib çatmasında mühüm rol oynayıb. Muğam sənəti azərbaycanlılar tərəfindən milli özünüdərk və özünü eyniləşdirmənin əsasını təşkil edən başlıca mədəni dəyərlərdən biri kimi qavranılır. Muğam bizə həyatımızın əvvəlindən sonuna qədər daim müşayiət edir.

Qeyd edək ki, "muğam" sözü iran-ərəb-türk dilində işlənən "meqam" sözündən yaranıb. "Meqam" sözü simli aletlərdəki pərdə mənasına gəlir. Təxminən XIV əsrə qədər Yaxın Şərq xalqlarının vahid musiqi janrı olub, amma sonralar baş verən ictimai-siyasi dəyişikliklər səbəbindən bu vahid musiqi janrı xalqlara uyğun parçalanıb. Klassik şərq muğamı 12 əsas muğam və 6 avazətdən ibarət olub. Əsas muğamlar isə Uşşaq, Nəva, Busəlik, Rast, Əraq, İsfahan, Zirefkənd, Büzükr, Zengülə, Rəhavi, Hüseyni və Hicaz, avazətlər isə Şahnaz, Mayə, Səlmək, Novruz, Kərdəyani, Güvəşdən ibarət idi.

Azərbaycanda 7 əsas, 3 köməkçi muğam var. Əsas muğamlar "Rast", "Şur", "Seğah", "Çahargah", "Bayati-Şiraz", "Şüştər" və "Humayun", köməkçi muğamlar isə "Şahnaz", "Sərənc" və "2-ci növ Çahargah"dır.

Muğam - Azərbaycanın ənənəvi musiqisinin ən iri janrının ümumi adıdır, muğam formalarının bütün növlərinə şamil olunur, həttdən onlardan hər birinin öz ayrıca adı mövcuddur. Bu janrı təmsil edən başlıca musiqi formaları - dəsğah (vokal-instrumental və ya ifri instrumental növlər), muğam (vokal-instrumental, solo-instrumental və solovokal növləri) və zərbi-muğamdır.

Azərbaycan musiqisində mövcud olan bütün muğam formaları arasında öz miqyasına və bədii ideyasına görə ən böyüyü dəsğahdır. Klassik şərq muğamını yaranadın və muğam barədə əsas nəzəri fikirlər yürüdənlər Əbu Nəsr Fərarib, Əbu Əli İbn Sina, Əl-Kindi, Əbdüqadir Marağahı, Səfiyyəddin Ürməvi və s. olublar. Azərbaycan bəstəkarı, Azərbaycan professional musiqisinin görkəmli nümayəndəsi Üzeyir Hacıbəyov isə XX əsrdə Şərq musiqisini və muğam nəzəriyyəsinə dair əsas fikir sahiblərindən biri kimi tanınır. Eyni zamanda, muğam ifaçılığının yayılmasında və onun professional şəkil alınmasında XIX yüzilin 20-ci illərindən XX yüzilin əvvəllərinə qədər Azərbaycan şöhrətlərində yaranmış ədəbi və musiqi məclisləri

rinin də böyük rolu olduğu bildirilir. Onlardan ən məşhuru Şuşada "Məclisi-Fəramuşan", "Məclisi-Üns", Musiqiçilər Cəmiyyəti, Şamaxıda "Beytüs-səfa" və Mahmud ağanın musiqi məclisi, Bakıda "Məcmə-üş-şüara", Gəncədə "Divani-hikmət", Ordubadda "Əncüman-üş-şüara", Lənkəranda "Fövcül-füşəha" idi. Bu məclislərdə şairlər, ədiblər, musiqiçilər, sadəcə ziyalı şəxslər, klassik poeziyanın və musiqinin sərəfətləri və biliciləri toplaşır, muğamları diqqətlə dinləyir, musiqinin və şeirinin incə ifadəsində müzakirələr aparırdılar.

Təəssüf ki, sovet dövründə muğam musiqisinə münasibət heç də gənəlbəxş olmayıb. Hatta sovet rejiminin illərində "Oxuma tar! Səni sevmir proletar!" kimi fikirlər də mövcud olub. Bu milli sərəvətə müsibət mənada yeni münasibətin formalaşması isə məhz Azərbaycan xalqının ümmümlü lideri Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövrünə təsadüf edir. Bəe ki, keçən əsrin 70-ci illərini əvvəllərində Sovet İttifaqında UNESCO-nun himayəsi altında keçirilən ənənəvi beynəlxalq musiqi festivallarında qərb Azərbaycan muğam sənətinin özünəməxsusluğunu görür. O vaxtdan Azərbaycan muğamı dünya mədəniyyəti məkanına daxil olmağa başlayır. 1971-ci ildə UNESCO 50 alqəmdən ibarət olan "Dünya ənənəvi musiqisinin antologiyası" kolleksiyasına "Şərqin musiqi antologiyası" seriyasına çıxan "Azərbaycan musiqisi" plastik diskini daxil edir. 1975-ci ildə isə UNESCO muğamları yənə də UNESCO tərəfindən "Musiqi mənbələri" seriyasında buraxılır.

Azərbaycan muğamının müasir tarixində ölkəmizin birinci xanımı, Azərbaycan Respublikasının Birinci Vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən çoxşaxəli silsilə tədbirlər müstəsna rol oynayıb. Bu fəaliyyətin nəticəsidir ki, son illər muğam ifaçılığı ən müxtəlif aspektlərdən hətərləfi dö-

tək alaraq, sözün əsl mənasında, intibah dövrünü yaşayır? UNESCO-nun qərarı ilə dünya mədəniyyətinin qeyri-maddi irsinin bəşəri əhəmiyyətə malik sərəvətləri sırasına daxil edilməsi muğamın, tar ifaçılığı sənətinə təkcə xalqımızın deyil, bütün bəşəriyyətin millisi mədəni sərəvətinin ayrılmaz hissəsi kimi qiymətləndirilməsidir.

2009-cu ildə Bakıda Beynəlxalq Muğam Festivalı da məhz Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilib. Azərbaycan muğamının dünyada geniş təbliği məqsədilə Bakıda Beynəlxalq Muğam Mərkəzi tikilib istifadəyə verilib. Bu Mərkəzin inşası, son illərdə respublika muğam müsabiqələrinin, həmçinin dünyanın bir çox ölkəsindən gələn gənclərin iştirak etdiyi Beynəlxalq Muğam Festivalının keçirilməsi qədim ifaçılıq ənənələrinin inkişaf etdirəcək gənc istedadlı ifaçıları üzə çıxarmaq və muğam sənətinin dünyaya təbliği etmək məqsədi daşıyır. Beynəlxalq Muğam Festivalının keçirilməsi bütün dünyaya muğamın Azərbaycanın milli sərəvəti, həmçinin dünya musiqi xəzinəsinin incisi olmasını bir daha sübut edir.

Onu da qeyd edək ki, bu il iyunun 18-dən 25-dək Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın dəstəyi və himayəsi altında "Muğam ələmi" Musiqi Festivalı keçirilib. İyunun 25-də isə "Muğam ələmi" 6-cı Beynəlxalq Musiqi Festivalının yekun konserti təşkil olunub. Heydər Əliyev Fondu və Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı, Elm və Təhsil Nazirliyinin, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının dəstəyi ilə baş tutan festival zəngin proqramı ilə müəmməvərlər bir araya toplaıyb. 8 gün ərzində Bakının fərqli məkanlarında, eləcə də mədəniyyət paytaxtımız Şuşada müxtəlif ölkələri təmsil edən gənc və peşəkar muğam ifaçılarının konsertləri olub. Beynəlxalq simpozium təşkil edilib. Festival çərçivəsində Beynəlxalq Muğam Müsabiqəsi də keçirilib.

Azərbaycan Respublikasının Mediannın İnkişafı Agentliyi

"Azərbaycan dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği"

Festival çərçivəsində təşkil olunan konsertlər, eləcə də muğam müsabiqəsi gənc istedadların üzə çıxarılmasına və tanınmasına xidmət edir, onların sənətkarlıq keyfiyyətlərini daha da cıflanmasında yeni bir mərhələ rolunu oynayıb. Xatırladaq ki, müsabiqə xanəndə və instrumental ifaçılıq kateqoriyaları üzrə keçirilib. Müsabiqədə Azərbaycanı yanaşı, İran, İsrail, Özbəkistan və Türkiyədən ümumilikdə 22 ifaçı, o cümlədən ifaçılıq kateqoriyası üzrə 12, xanəndəlik kateqoriyası üzrə isə 10 ifaçı yarışıb. Ölkəmizi instrumental ifaçılıq kateqoriyası üzrə 5, xanəndəlik kateqoriyası üzrə isə 4 ifaçı təmsil edib.

Bu gün Azərbaycan muğamının dünyaya miqyasında geniş şəkildə təbliği edildiyi qənaətinə əsasən xalq artisti, muğam ifaçısı Mənsim İbrahimov da hesab edir ki, bu məsələdə Mehriban xanım Əliyevanın böyük xidmətləri var. "Bu gün Azərbaycan muğamının dünyada tanınmasında, muğamımızın inkişaf etməsində Mehriban xanım Əliyevanın çox böyük diqqət və qayğısı var. Məhz Mehriban xanımın diqqətli sayəsində bu gün muğamımız bütün dünyada maraqla qəbul olunur və sevilir. Demək olar ki, Heydər Əliyev Fondu yaranandan bizim muğamımızın yeni inkişaf dövrü başlayıb. 2005-ci ildən başlayaraq Heydər Əliyev Fondu tərəfindən muğam televiziya müsabiqələrinə start verilib. Bunun nəticəsində onlarla gənc muğam ifaçısı yetişib, artıq onlardan bir çoxunun fəxri adları var. Operada, ana televiziyaımızda çalışır, ustadlara bərabər Azərbaycan muğamını bütün dünyada təbliği edirlər. Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Beynəlxalq Muğam Festivalı keçirilib.

Bundan başqa, "Qarabağ xanəndələri" Muğam toplusu çal olub. UNESCO xətli ilə hazırlanmış və alboma belə bir adın seçməsi Qarabağın əzəli və əbədi Azərbaycan torpağı olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirmək istəyindən irəlilə gəlməyidir. Eyni zamanda Azərbaycan muğamının Avropada, Qərb ölkələrində təbliği ilə bağlı çox böyük işlər görüldü. Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə bizim müzəffər Ordumuz 44 gün ərzində Qarabağda bir tarix yazdı. Qələbəmizdən 6 ay sonra Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şuşamızda möhtəşəm "Xarabülüb" Festivalı keçirilib. Mən özüm də orada iştirak etmişdim. Elə bir möhtəşəm festival keçirildi ki, bütün dünya onu izlədi. Bununla da dünyaya bir mesaj verildi ki, torpağın səhbləri qaydıb, artıq Şuşamızda, Qarabağımızda Azərbaycan muğamı səslənir".

✎ **Sevinc**

Azərbaycan Respublikasının
Mediannın İnkişafı Agentliyi
maliyyə dəstəyi əsasında hazırlanıb.